

Bättre attityd hjälper krigsbarnen

Jag var nästan sju år när jag sändes till Sverige, fullt medveten om att jag skulle vara borta ett halvår. Det kändes inte svårt då, inte ens när vistelsen förlängdes till ett helt år. Det var heller inte svårt att komma hem, fast finska språket var borta. Det tog bara en vecka innan det kom upp till ytan. Separationen var inte svår heller sensommaren 1944 när jag fått inbjudan att resa tillbaka till samma fosterhem – på ett år var det sagt.

Vistelsen förlängdes hela tiden. När jag nästa gång, efter sju år, återkom till Finland för att stanna över sommaren 1951 var språket helt borta. Intensiva språkstudier, med syskonens, grammatikens och ordbokens hjälp, gav mig elementära kunskaper i finska som jag sedan försökt bygga på vid tätta besök i hemlandet.

Inte välkommen

Jag insåg inte förrän långt senare vad jag förlorat under de "goda" åren i Sverige. När jag på 60-talet försökte få arbete i Finland i mitt yrke som journalist dög jag inte. Min finska var bristfällig, min svenska var rikssvenska (jag bryr mig inte om distinktionen finsk-finländsk). Jag hade för dålig förankring i det finska samhället. Jag kände mig inte välkommen tillbaka – alltså fick jag stanna där jag var. (Min familj har all-

Dagens politikergeneration är inte medveten om följderna av verksamheten med krigsbarnen. Det visar också den oginhet som kom till uttryck i samband med den nya medborgarskapslagen, skriver journalisten **Kai Rosnell**.

tid välkomnat mig!)

Numera har jag förlikat mig med mitt öde och accepterat min livslånga exil – den är väl delvis självvald. I den nyligen utkomna antologin *Krigsbarns erinran* försöker jag beskriva detta. Men det känns ibland som att Finland är tillfreds med att ha blivit av med oss, finländarna slapp konkurrensen om arbetena på hemmaplan.

Vad vet Finland?

Sverige fick under kriget ett tillskott av cirka 15 000 finska barn som inte sändes hem igen – mycket välkommet i ett land som hade en svår "kris i befolkningsfrågan" – plus ett okänt antal tusen som återkom till Sverige så snart de kunde efter återkomsten till Finland, för att de inte kunde anpassa sig till förhållandena i det gamla hemlandet som blivit dem främmande under vistelsen i Sverige.

Sverige fick på det sättet nästan en halv årskull barn från Finland, som i sin tur förlorade

lika många. Detta faktum har Finland i alla år blundat för, nonchalerat, förträngt, i alla fall aldrig erkänt. Finland vet exakt hur många som stupade, sårades eller invalidiserades under kriget. Barnen räknades inte.

Det är därför vi "beräknar" de kvarvarande till "cirka" 15 000. Ingen vet. Man tror i Finland fortfarande att cirka 1 500 krigsbarn blev adopterade i Sverige, trots att det verkliga antalet är nästan dubbelt så högt. Farhågorna under kriget – som censuren effektivt tystade ner – blev besannade.

Vill inte veta?

Jag tror inte att dagens politikergeneration i Finland är medveten om följderna av verksamheten med krigsbarnen. Det visar väl också den oginhet som kom till uttryck i samband med den nya medborgarskapslagen. Det var först efter kraftiga protester från oss krigsbarn i Sverige som avgiften för att återfå medborgarskapet sänktes till 100 euro.

Vi borde fått tillbaka det gratis – med ett tydligt "Välkommen hem!" (Det är inte för sent än – riv upp beslutet, riksdagsmän!).

Jag anser inte att man kan anklaga våra föräldrar för att ha gjort fel. De hade ett svårt val (de var på grund av censuren inte tillräckligt medvetna om "riskerna"), och med facit i hand vet man att det inte alltid blev så lyckat.

Men vad hade hänt om ryssarna verkligen ockuperat hela Finland, som man befärade sommaren 1944? En stor del av befolkningen hade, som Pertti Kavén alltid hävdar, sannolikt deporterats till Sibirien eller likviderats – det öde som drabbade de baltiska länderna. Och så mycket skada och förnedring som finnarna hade tillfogat ryssarna under vinterkriget. Stalin såg nog inga för mildrande omständigheter.

Den här aspekten spelade en viss, ibland avgörande roll sommaren 1944 när föräldrarna ville rädda åtminstone någon i familjen. Och den aspekten fanns även hos den tidens höga beslutsfattare. Krigsbarnen utgjorde en livlina till Sverige.

Barntransport

En parallell: de judiska föräldrarna i Tyskland, Österrike och Tjeckoslovakien som åren 1938–39 skickade sina barn

med Kindertransport till England, i hopp om att själva få följa efter. Tiotusentals barn räddades till livet, de flesta av föräldrarna förintades. Med facit i hand...

Felet med krigsbarnsverksamheten var dels att man inte hade tid att kontrollera alla mottagarfamiljer eller barnhem (många var direkt olämpliga att handha barn), dels att vistelsen i Sverige blev för lång. Det i sin tur berodde på att kriget varade så länge. Skurkarna var Stalin och hans anhang, och Hitler.

Jag har inte själv lidit av något separationstrauma, jag tror inte det i alla fall, men jag har ändå nära till gråten när krigsbarnsfrågan tas upp. Kanske beror det på alla de berättelser och öden jag kommit i kontakt med de senaste fem åren sedan jag blev redaktör för krigsbarnens medlemstidning i Sverige.

Bland dem finns så hemska saker att jag inte får berätta om dem, och de sitter där i huvudet hela tiden. Det har kanske blivit en yrkessjukdom: jag har blivit märkt av andras öden.

Trots nytt språk, studiemöjligheter, relativt välstånd, blir jag inte av med bitterheten. En mer välkomnande attityd från myndigheter och politiker i Finland i dag kunde kanske hjälpa.

2572-04.